

Yer/Mekan Tartışmalarında İkna

Günümüzde yer ve mekan üzerine yapılan tartışmalarda eleştirel düşünceyi benimsemekte güçlük çeken bir anlayış görülebilir. İkna kavramının baskınlığı tartışma sürecini ve sonuç ürünlerini verimli olmaktan uzaklaştırır. Farklı argümanlar üzerinden senteze gitmek ya da birden fazla argümanın çelişkileriyle birlikte tartışılması yerine, argümanlardan birinin kabul edilmesi ya da ettirilmesi gelişmemiş sonuçlar oluşturabilir. İknanın baskın olduğu bu tutumun örnekleri üniversiteler, mimarlık ve tasarım pratiği, belediye politikaları gibi pek çok alanda görülür. Üniversitelerde yürütücü ve öğrenci arasındaki iletişim kopukluğu, kamusal yer ve mekan üzerine yapılan dikte edici söylemler, yarışma süreçlerinde sadece ikna etmeye yönelik yaklaşım, ya da deneyimli olmanın getirdiği kabul görmüştük bugünkü ikna süreçlerini tartışmaya açar. Bu bildirinin amacı ikna ve ilişkili kavramları örneklerle birlikte tanımlamak, ayrıca yer ve mekan üzerine iknanın baskın olmadığı daha verimli tartışma süreçleri önermektir.

İkna kabaca bir fikrin, eylemin, tutumun ya da davranışın benimsetilmesi şeklinde tanımlanır. İkna üzerine felsefe, sosyoloji, iletişim bilimleri gibi çeşitli alanlardaki çalışmaların içinde Aristoteles'in Retorik isimli eseri, ilk örneklerden biri olması ve gelecekteki çalışmaları da etkilemesi açısından önemlidir. Bu eserde iletişimin üç temel ögesinden bahsedilir; konuşmacı, dinleyici ve konuşmanın kendisi. İkna kavramı da iletişimin üç ögesinin özellikleri üzerine oturur. Aristoteles, ikna edici bir konuşma için konuşmacının güvenilirliği, dinleyicinin duygusal durumu, argümanların kanıtlanabilirliği gibi niteliklerden bahseder. Ayrıca ikna etmenin eğitim, problemleri görebilme, kendini savunma gibi alanlara yönelik önemini vurgular. (Elbette çağdaş çalışmalar iknaya ait kavramları çeşitlendirmiş ve inanç, tutum, yönelim, doğruluk gibi ilişkili diğer kavramlar ile birlikte tartışmıştır.) Bu temel bakış açısından sonraki çok sayıdaki tartışma (örneğin bireyin zihinsel süreçlerinin önemini vurgulayan öznelcilik, Alfred North Whitehead'in yarı-doğru kavramı, Erich Fromm'un mutlak doğru kavramı yerine optimum doğru kavramını önermesi vd.) güncel ikna tanımlarını çeşitlendirmeye yardımcı olur. Bu noktada ikna, çok yönlü ele alınan ve karmaşık yapılara sahip tanımlar olarak karşımıza çıkar. Yer ve mekan tartışmalarının yapıldığı ortamlarda bu tanımlardan bahsetmek ve tanımlara eleştiri getirmek mümkündür.

Tasarım ve mimarlık eğitiminde lisans düzeyinde mekan ve yer tartışmaları genellikle ikna etme üzerinden ilerler. Bu süreçte tarafların eleştiriye kapalı olması ve karşılıklı ikna etme çabaları, kısıtlayıcı bir tartışma yaratır. Yürütücü, öngördüğü kavramları ve beklediği sonuç ürünü öğrencinin üretimlerinde görmek isteyebilir, hatta sadece bunu bekleyebilir. Öğrenci ise eleştirileri önemsemeksizin kendi argümanını kabul ettirmeye çalışabilir, ya da yürütücünün görüşlerini tartışmasız kabul edebilir. Lisansüstü düzeyde ise ikna kendi argümanını destekleyici referans gösterme ya da ideal bir sonuç ürün ortaya koyma gibi sınırlamalar olarak ortaya çıkabilir. Öğrencinin ve yürütücünün çoğu zaman kendi fikrini tartışmaya kapalı bir şekilde kabul ettirmeye çalışması karşılıklı monologlara benzetilebilir. Bu monologlaşmanın bir nedeni

eleştirel düşünceye sahip olunmaması iken diğer neden ise tartışmadaki kişilerin eksikliğidir. Yani tartışmanın çoğu zaman iki kişi / taraf arasında yapılıyor olması baskılayıcı bir ortam oluşturur. Öte yandan tartışma ortamlarında ikna etmenin baskın olduğu süreçten geçen öğrenciler eğitim kurumlarında, pratik üretim ortamlarında ya da kamusal tartışma ortamlarında benzer kapalı süreçlerin üreticisi olabilirler. Bu nedenle daha fazla bakış açısının tartışma ortamına girmesi ile ikna süreci karşılıklı bir kabul ettirme çabası olmaktan çıkar ve tartışmalar zenginleşebilir.

Yer/mekan üretim pratiğinde deneyimli ve deneyimsiz olma durumu, hiyerarşik bir yapılanmaya dönüşerek kendi içinde yeni ikna süreçleri tanımlar. Burada bir konu üzerine yeni ve deneyimsiz olanların ikna etmesi zorken deneyimli olanların ikna etmesi daha olasıdır. Deneyimsiz mimarlara daha az şans tanınması mimarlık pratiği içinde ilginç bir çelişki oluşturmaktadır. Deneyimsiz mimarlardan beklenen tutum deneyimin artarak bilgiye dönüşmesi ise, genç mimarların üretim ve tartışma içine girerek deneyim kazanması gerekmektedir. Bununla birlikte deneyimli mimarların ikna etme konusunda daha başarılı olması her zaman olumlu, geliştirici ve eleştirel bir durum oluşturmayabilir. Örneğin yıldız mimarlık kavramı kabaca çeşitli gruplar tarafından kabul görmüş ve günümüzde genelde kurumsallaşmış mimarlık üretimleri olarak tanımlanır. Burada ikna kavramının kimi zaman yok olması, yer ve mekan üretimini yüceleştirebilir ve bu üretimi tartışma olmaksızın kabul edilmiş doğrulara çevirebilir. Fikirlere önyargılı bakabilecek ya da yanlışlık ve doğruluk kavramlarını deneyim üzerinden tanımlayabilecek noktaya gelmiş bir ikna süreci verimli tartışmalardan uzaktır.

Kamusal yer/mekan üzerine tartışma ortamları güçlükle oluşabilmektedir, çoğu zaman da kamunun olmadığı ortamlarda bu süreç herkes adına karar veren kişiler arası iknalaşma ile sonuçlanır. Tartışma ortamlarında çoğunluğun kesin doğruluğu ve gücünü reddeden, bununla birlikte tüm fikirlerin önemini vurgulayan çoğulcu bir bakış açısı benimsenebilir. Özellikle belediye ve şehir politikalarında yer bulmaya çalışan çoğulculuğun güncel ve yerel bir örneği Gezi Parkı'dır. İmar izni olmadan, kamu yararını gözetmeksizin, bireylerin, STK'ların ve bilirkişilerin söz hakkını reddeden bir inşa etme çabası oldukça hatalı bir ikna etme süreci örneğine dönüşmüştür. Bu noktada sağduyu ile yürütülen süreçler herkes için ortak çözümleri amaçlayabilir. Bunun yanında fiziksel olmayan kamusal mekanlar da tanımlanabilir ve bu sanal kamusal çoğulcu süreçlerin işlemlerine yardım edebilir, ayrıca fiziksel kamusalılığı da destekleyebilir. Örneğin kamusal bir parkın mevcut durumu ve geleceği için bir tartışma ortamı yaratmak için sosyal medyanın kullanılması verimli bir süreç oluşturmaya yöneliktir.

Tasarım ve mimarlık yarışmaları fikir üretimine teşvik etmesi açısından önemlidir fakat ikna kavramının baskınlığı yarışma sürecini olumsuz etkileyebilir: Fikirleri tartışmak adına üretilen temsiller içeriği gölgede bırakarak tek başlarına bir ikna aracına dönüşebilir ya da yarışma sadece tartışmasız kabul görecektir üretimleri teşvik edebilir, temsilde basmakalıplaşan anlatım tekniklerinin artışı gözlenebilir. Yarışmalarda iknanın etkisinin azalması durumunda ise üretimlerin içerikte ve temsilde eleştirel olması sağlanabilir, katılımcılık artabilir. Öte yandan

jürinin seçici üst kurul olarak işleyişi ve yalnızca jüri üyelerinin fikrine dayalı bir süreç de kapalı bir tartışma ortamı oluşturur. Yarışmacıların da jüri ile birlikte tartışma ortamına katıldığı, gerekirse kamuya danışılan, çok aşamalı ve üretici bir süreç kurgulanabilir. Bununla birlikte ön seçimli mimarlık yarışmaları, iknanın olumsuz bulunan yaklaşımına iyi bir örnek olarak verilebilir. Bu yarışma biçiminde ilk aşamayı geçen portfolyo seçkisinde deneyimli mimarların baskın olduğu (neredeyse tamamının deneyimli ekiplerden oluştuğu) görülmektedir. Bu durum, deneyimli mimarların yarışma için henüz bir fikir sunmadan ikna etme gücüne sahip oluşuna ve aynı zamanda jüri üyelerinin deneyimli kişiler tarafından ikna edilmeye açık oluşuna örnektir. Deneyimli mimarların seçiliyor olması henüz mezun olmuş genç mimarların bilgisini ve yaratıcılığını görmezden gelmekte iken iki grubu aynı tartışma ortamında olmaktan uzaklaştırarak yarışma kavramının özüne aykırı bir davranış gösterir. Fakat son zamanlarda alternatif yarışma örnekleri ile ikna kavramının azaldığı durumlar da üretilmektedir. Jüri ile birlikte yarışmacıların da fikir belirttiği, kamunun düşüncesine başvurulduğu süreçler de denenmektedir.

Sonuç olarak ikna sürecinin yer/mekan tartışmalarında verimli sonuçlar oluşturabilmesi için iknanın güncel tanımlarının yapılması gerekebilir. İknanın tartışma ortamındaki kesin tanımı ve baskın karakteri, sürecin üretkenliğini zedeler. Bunun yanında iknanın tamamen kaybolduğu durumda da taraflar aynı görüşe sahiptir ya da aynı görüşü kabul etmiştir, dolayısıyla bir tartışma ortamından dahi söz edilemez. Yer ve mekan çalışmalarına dair oluşan her ortamda tartışmaya katılan zihinlerin çoğalması teşvik edici olabilir. Tasarım ve mimarlık eğitimi ile pratiği eleştirel bakış açısının geliştirildiği ve desteklendiği, iknanın yönlendiriciliğinin azaldığı bir ortamı kurgulayarak üretkenliği arttırabilir. İknanın yanında geri bildirim, yarı-doğru, öznel yargı gibi iletişimin diğer kavramların da içeriğe katkıda bulunması yer ve mekan üzerine daha nitelikli tartışmalar oluşturabilir.

Referanslar

İkna etme amacı taşımadığından bildiri için referanslar bölümü yazılmadı.